

Piotr Mickiewicz

prof. dr hab., Dolnośląska Szkoła Wyższa
ORCID: 0000-0002-3533-337X

Potrzeby szkoleniowe Marynarki Wojennej Rzeczypospolitej Polskiej w świetle przeobrażeń zagrożeń bezpieczeństwa i funkcji sił zbrojnych

Wprowadzenie

Proces przygotowania kadr morskich, których zadaniem jest obrona i ochrona morskich interesów państwa jest złożony. Zazwyczaj składa się z dwóch elementów tzw. szkolenia morskiego, które przygotowuje do prowadzenia bezpiecznej dla innych użytkowników morza aktywności morskiej oraz skoncentruje się na przeszkoleniu kadr. Zakres szkolenia jest oparty na wymogach określonych przez Międzynarodową Organizację Morską (IMO) w Konwencji STCW (*Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping*)¹. Jej zapisy są traktowane jako wytyczne do programów nauczania we wszystkich uczelniach morskich i ośrodkach kształcenia marynarzy, a ich wypełnienie jest warunkiem uzyskania międzynarodowych certyfikatów upoważniających do zajmowania określonego stanowiska na jednostkach morskich².

¹ W Konwencji określono wymagania dotyczące marynarzy, których spełnienie pozwala na uprawianie żeglugi oraz zdefiniowano sposób nadzoru i kontroli przez państwo ich wykonywania przez ośrodki kształcenia oraz firmy żeglugowe. Zob.: International Maritime Organization, *International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers 1978, as Amended in 1995 and 1997 (STCW Convention)*, London 2001, <http://www.saturatione.it/Diritto/STCW95.pdf> [dostęp: 12.04.2019].

² W przypadku statków na tzw. służbie państwowej, do których zalicza się okręty marynarki wojennej, nie ma formalnego nakazu wypełnienia wymogów Konwencji STCW, ale w przypadku braku ich speł-

Należy również pamiętać, że proces przygotowawczy nie ma charakteru zamkniętego. Zgodnie z zaleceniami IMO, w wybranych obszarach³ przyjmuje on postać szkolenia doskonalącego⁴, realizowanego w ściśle określonym interwale czasowym. Drugi element szkolenia morskiego to przygotowanie kadr, których zadaniem jest (i będzie) zabezpieczenie oraz ochrona interesów morskich państwa, w tym jego bezpieczeństwa morskiego. Powinny być one gotowe do prowadzenia działań kontrolnych na akwenach morskich znajdujących się pod jurysdykcją państwa oraz ich obrony przed wrogimi działaniami innych graczy morskich⁵. Zasadniczym zadaniem tego procesu, definiowanego jako szkolenie bojowe, jest przygotowanie do prowadzenia ściśle określonych działań bojowych na podstawie istniejących procedur taktycznych i operacyjnych, które wynikają wprost z przyjętej koncepcji obrony i ochrony akwenów morskich. Szkolenie musi być jednak poprzedzone procesem kształcenia kandydatów do objęcia poszczególnych stanowisk, a gdy już to nastąpi, zajęcia powinny być prowadzone w formule treningu⁶ indywidualnego (na zajmowanym stanowisku) i zespołowego (okręt, grupa okrętów, zespół taktyczny).

Celem artykułu jest określenie zakresu, prowadzonego na potrzeby Marynarki Wojennej RP, szkolenia morskiego i bojowego. Uznano, iż organizacja systemu szkolenia w MW RP powinna wynikać z przyjętej wizji wykorzystania potencjału sił morskich do realizacji polityki państwa i zapewniania jego bezpieczeństwa morskiego. Powinien on uwzględniać zapisy stosownych regulacji międzynarodowych dotyczących poziomu wyszkolenia morskiego załóg jednostek pływających, ale przede wszystkim być skoncentrowany na uzyskaniu odpowiedniego poziomu wyszkolenia bojowego, pozwalającego na prowadzenie morskiej działalności wojskowej w celu osiągnięcia interesów państwa.

Zaprezentowana teza pozwala na przyjęcie założenia wyjściowego, iż zasadniczą cechą procesu szkolenia na potrzeby marynarki wojennej jest korelacja całości działań edukacyjnych, czyli systemu kształcenia kandydatów oraz prowadzonych na okręcie przedsięwzięć zmierzających do poprawy poziomu wyszkolenia bojowego załóg. W szkole oficerskiej czy centrum szkolenia celem powinno być zapoznanie słuchaczy ze specyfiką obsługi urzędzeń oraz morskiej techniki wojskowej

nienia przez załogę okrętu (brak certyfikatów) instytucje odpowiedzialne za bezpieczeństwo i kontrolę żeglugi państw trzecich mają możliwość odmówienia jednostce prawa wejścia na ich wody terytorialne czy do portu. Z tego względu na uczelniach kształcących na potrzeby marynarki wojennej, program szkolenia morskiego uwzględnia wymogi konwencji STCW.

³ Głównie w zakresie obsługi sprzętu, ratownictwa morskiego oraz weryfikacji posiadanych umiejętności.

⁴ Należy je postrzegać jako zorganizowane przedsięwzięcie edukacyjne, realizowane według określonej metodyki i zgodnie z przyjętym programem. Celem szkolenia jest doskonalenie i praktyczne ćwiczenie umiejętności jego uczestników w celu potwierdzenia lub zwiększenia poziomu ich kompetencji. Zob. *Szkolenie* [hasło], [w:] *Słownik Języka Polskiego*, red. W. Doroszewski, <http://www.sjpd.pwn.pl/haslo/szkolenie> [dostęp: 10.03.2019].

⁵ T. Szubrycht, *Rola sił morskich w polityce państwa*, Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej 2008, nr 2, s. 129–144.

⁶ Szkolenie bojowe postrzegać należy jako trening w postaci realizowania określonych czynności według konkretnego algorytmu. Jego celem powinno być ukształtowanie lub utrwalenie umiejętności oraz podniesienie poziomu sprawności ich wykonania. Zob.: *Trening* [hasło], [w:] *Słownik pedagogiki pracy*, red. L. Koczniewska, Wrocław 1986.

i uzbrojenia, a w odniesieniu do kandydatów na oficerów także z podstawami dowodzenia oraz taktyką rodzajów sił marynarki wojennej. Program kształcenia w odniesieniu do tej grupy powinien być również uzupełniony przez blok zajęć dotyczących polityki bezpieczeństwa, prawa i problematyki zarządzania zasobami ludzkimi⁷.

Szkolenie z zakresu prawa obejmuje zazwyczaj elementy międzynarodowego prawa morza, jak i prawa humanitarnego oraz konfliktów zbrojnych. Natomiast program studiów w odniesieniu do mechanizmów działania sił morskich sprowadzany jest do zapoznania studentów z podstawowymi zasadami taktyki poszczególnych rodzajów sił marynarki wojennej⁸. Zazwyczaj jest także uzupełniany przez praktyczne ćwiczenia wybranych epizodów taktycznych. Z reguły są one prowadzone w jednostkach lub na okrętach, a ich wymiar oraz czas trwania jest zróżnicowany (od dwóch do kilku miesięcy). Podobnie rozwiązano problem kształcenia w zakresie nabycia umiejętności dowodzenia, które obejmuje – w stopniu ograniczonym – elementy zarządzania ludźmi oraz proces podejmowania (wypracowywania) decyzji. Koncentruje się ono bowiem na przygotowaniu dowódcy okrętu do działania w zespołach lub samodzielnego wykonania zadania na akwenach morskich. W tym przypadku nacisk kładzie się na stosowanie obowiązujących w siłach morskich procedur dowodzenia.

Ten stosunkowo szeroki zakres kształcenia przyszłych kadr oficerskich marynarki wojennej jest zróżnicowany wewnętrznie, ale ściśle skorelowany z koncepcją wykorzystania sił morskich państwa oraz formułą prowadzonych przez nie działań bojowych. Wynika to głównie ze specyfiki funkcjonowania marynarek wojennych w polityce państwa. Należy bowiem pamiętać, iż jest to rodzaj sił zbrojnych, którego zadania wykraczają poza funkcję obronną oraz stabilizacyjną w wymiarze regionalnym. W gronie jego zasadniczych zadań znajdują się m.in. takie zagadnienia jak ochrona i zapewnienie możliwości osiągnięcia interesów państwa, które są ściśle związane z przyjętą przez nie formułą prowadzenia aktywności morskiej⁹. Współcześni anglosascy teoretycy strategii morskich od kilku lat toczą dyskusję, czy zadania flot wojennych państwa nadal można definiować za pomocą triady: funkcja policyjna – funkcja dyplomatyczna – funkcja militarna¹⁰, czy też stanowi je swoisty „diament” w postaci możliwości prowadzenia działań o charakterze operacji wojennych, ukierunkowanych na zapewnianie bezpieczeństwa żeglugi i kontroli mórz

⁷ Zob.: M. Sikorski, *Kwalifikacje zawodowe dowódcy*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2004, nr 1, s. 117–130.

⁸ Zakres tematyczny w odniesieniu do MW RP zaprezentowano m.in. w podręcznikach dla słuchaczy Akademii Marynarki Wojennej. Zob. m.in.: K. Ligęza, R. Miętkiewicz, K. Gawrysiak, *Działania sił morskich. Taktyka marynarki wojennej – zarys problemu*, Gdynia 2018.

⁹ W odniesieniu do zakresu zadań marynarek wojennych większość polskich ekspertów i naukowców podkreśla konieczność wykonywania tych funkcji. Naukowy dyskurs dotyczy raczej: kwestii prymatu roli obronnej MW RP, zadań wykonywanych w ramach operacji obronnej (odparcie ataku z morza czy uniemożliwienie jego przeprowadzenia), obszaru aktywności morskiej (Bałtyk i inne akweny) oraz pojęcia „zrównoważona” flota morska (zrównoważona wewnętrznie pomiędzy rodzajami sił okrętowych czy względem potencjału elementów systemu bezpieczeństwa morskiego). Zob.: A. Makowski, *Siły morskie współczesnego państwa*, Gdynia 2003; T. Szubrycht, *op. cit.*; P. Mickiewicz, *Morze Bałtyckie w polskiej strategii bezpieczeństwa morskiego*, Wrocław 2012.

¹⁰ Canada. Department of National Defence, *Leadmark. The Navy's Strategy for 2020*, Ottawa–Ontario 2001.

wraz z działaniami ratowniczymi oraz przedsięwzięciami dyplomatycznymi. Pod tym ostatnim pojęciem rozumie się zarówno prezentację własnej potęgi, jak i wymuszanie określonych zachowań innych graczy morskich¹¹.

Tabela 1. Różnice w podejściu do funkcji morskich przełomu XX i XXI wieku

Koncepcja „trójkąta”		Koncepcja „diamentu”	
Funkcja	Zadania	Funkcja	Zadania
Policyjna	<ul style="list-style-type: none"> ochrona żeglugi i interesów gospodarczych na obszarze morskich wód terytorialnych oraz Wyłącznej Strefy Ekonomicznej 	Bezpieczeństwa żeglugi	<ul style="list-style-type: none"> kontrola morza; operacje antypirackie; operacje antyprzemycniczne
Dyplomatyczna	<ul style="list-style-type: none"> prezentacja obecności na akwenie; sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem prawa na wodach międzynarodowych; wizyty komponentów morskich 	Dyplomatyczna	<ul style="list-style-type: none"> wizyty komponentów morskich; ćwiczenia międzynarodowe; odstraszanie strategiczne; odstraszanie konwencjonalne
Militarna	<ul style="list-style-type: none"> zapewnienie suwerenności na przynależnych obszarach morskich; odparcie potencjalnego ataku z morza; prowadzenie ofensywnej operacji lub działań morskich 	Ratownicza (SAR)	<ul style="list-style-type: none"> operacje humanitarne; ewakuacja morzem; pomoc w sytuacji klęski lub katastrofy
		Wojenna	<ul style="list-style-type: none"> przymus morski; projekcja siły; operacyjne i taktyczne działania wojenne

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Canada. Department of National Defence, *op. cit.*; Ch. Le Mière, *op. cit.*

W dobie dominacji zagrożeń nietradycyjnych i zacierania się klasycznego podziału na czas pokoju oraz narastania możliwości wystąpienia kryzysu i wojny, zasadnym jest uznanie za bardziej racjonalny modelu „diamentu”. Jednak bez względu na to, które z powyższych rozwiązań teoretycznych zostanie przez państwo przyjęte, decydując się na posiadanie własnej floty wojennej, jego władze powinny zastanowić się nad koncepcją jej wykorzystania. W praktyce sprowadza się to do odpowiedzi na kilka zasadniczych pytań:

- Jaką rolę siły morskie mają odgrywać w polityce państwa?
- Czy będą one prowadzić działania samodzielnie, czy także w układzie sojuszniczym?
- Jaki akwen będzie zasadniczym i dodatkowym obszarem aktywności sił morskich?

¹¹ Ch. Le Mière, *Maritime Diplomacy in the 21st Century. Drivers and Challenges*, Abingdon 2014, s. 122.

– Jaką formułę zadań przewiduje się dla sił morskich w czasie pokoju, kryzysu i wojny oraz poprzez wykorzystywanie ich potencjału w działaniach definiowanych jako *soft, smart i hard power*?

– Jakie działania taktyczne i operacyjne będzie wykonywać flota wojenna w ramach przedsięwzięć *soft, smart i hard power* oraz klasycznych działań bojowych?

Są to pytania o: kształt sił morskich państwa, charakterystykę zadań jakie są przed nimi stawiane, obszar ich operacyjnego oddziaływania i potencjał, rozumiany jako uzbrojenie, wyposażenie techniczne oraz poziom i specyfika wyszkolenia załóg. Bez odpowiedzi na nie dyskusja o zakresie szkolenia w Marynarce Wojennej RP jest bezcelowa.

Bezpieczeństwo morskie państwa i koncepcja ochrony interesów narodowych jako determinanta procesu szkolenia w Marynarce Wojennej RP

Strategiczne założenia dotyczące rozwoju państwa określają w sposób pośredni rolę akwenów morskich. W oparciu o ich zapisy możliwym jest określenie wizji działania MW RP w wymiarze średnio- i długofalowym¹². Za najważniejsze zapisy z polskich dokumentów strategicznych i planów rozwojowych uznać należy te, odnoszące się do skali uzależnienia gospodarki od dostaw drogą morską (30% wolumenu towarów dostarczanych do Polski) oraz zagrożeń wynikających z możliwości przerwania ich ciągłości¹³. Przyjąć należy, że dla bezpieczeństwa ekonomicznego państwa istotną rolę odgrywać będzie obowiązująca wizja dywersyfikacji dostaw nośników energii. Koncepcja dostarczania drogą morską ponad 40% ropy naftowej i 75% gazu oraz realia zapotrzebowania systemu energetycznego na węgiel kamienny określa sposób ich transportu. Wielkość kontraktów powoduje, że miesięcznie do polskich portów będą musiały wpływać minimum 4 zbiornikowce, 4–6 gazowców oraz nieokreślona liczba statków przewożących węgiel kamienny (obecny, jednak dynamicznie wzrastający import węgla przewożonego drogą morską to 18 mln ton). Natomiast państwami-eksporterami są kraje trzech kontynentów, co znacznie utrudnia zadanie zapewnienia ochrony dostaw.

Drugą determinantą określającą rolę MW RP jest skala wymiany towarowej prowadzonej przez Morze Bałtyckie i Morze Północne, głównie z partnerami zlewiska Bałtyku i zasadniczymi europejskimi portami (Rotterdam, Antwerpia, Hamburg).

¹² Pierwszą próbą długofalowej wizji wykorzystania MW RP do realizacji interesów państwa jest przyjęta *Strategiczna koncepcja bezpieczeństwa morskiego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa–Gdynia 2017, s. 39–50.

¹³ Uchwała nr 33/2015 Rady Ministrów z dnia 17 marca 2015 r. w sprawie Polityki morskiej Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do 2030), RM-111-37-15, rozdział 2 i 8, https://mgm.gov.pl/wp-content/uploads/2016/01/Polityka-morska-Rzeczypospolitej-Polskiej_uchw._Nr_33_RM_z_17_03_2015.pdf [dostęp 10.03.2019]; Ministerstwo Energii, *Polityka energetyczna Polski do 2040 r.* (projekt), *Kierunek 3*, Warszawa 2018, <https://www.gov.pl/attachment/ba2f1afa-3456-424d-b3bf-0de5a639849e> [dostęp 10.03.2019]; Ministerstwo Energii, *Krajowy Plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021–2030* (projekt), pkt. 2.3, 5 i 6, Warszawa 2019.

Rodzaj przewożonych towarów kreuje trzy typy zagrożeń bezpieczeństwa morskiego, w postaci:

- przerwania ciągłości dostaw nośników energii, rozpatrywanego łącznie z możliwością wystąpienia katastrofy ekologicznej o znaczeniu lokalnym lub krajowym;
- przerwania ciągłości żeglugi poprzez wytworzenie zagrożenia wypadkami morskimi, co może doprowadzić do spadku rentowności polskich portów lub spowodować wystąpienie lokalnej katastrofy ekologicznej;
- poszerzenia skali działania przestępczości zorganizowanej o wykorzystanie akwenów morskich, red i kotwicowisk do przemytu towarów¹⁴.

Tabela 2. Kierunki importu nośników energii i jego skala w 2018 r.

Ropa naftowa	Gaz LNG	Węgiel kamienny
<ul style="list-style-type: none"> • 18,7 mln baryłek z Rosji (Syberia) • 16 mln baryłek z Zatoki Perskiej • 0,2 mln baryłek z Arabii Saudyjskiej • 3,9 mln baryłek z Iraku • 1,9 mln baryłek z Iranu • 5,7 mln baryłek z USA • 5,1 mln baryłek z Morza Północnego • 4,4 mln baryłek z Norwegii • 0,7 mln baryłek z Wielkiej Brytanii • 1,3 mln baryłek z Nigerii 	<ul style="list-style-type: none"> • 37 ładunków z Kataru • 9 ładunków z Norwegii, USA i Wielkiej Brytanii • zapowiedź sukcesywnego zwiększania liczby dostaw z USA i pełnienia przez Gazoport roli hubu przeładunkowego dla amerykańskich dostaw do Europy Środkowej 	<ul style="list-style-type: none"> • 1,8 mln ton z USA • 1,3 mln ton z Kolumbii • 0,6 mln ton z Australii • 0,4 mln ton z Mozambiku

Źródło: opracowanie własne na podstawie: informacji Ministerstwa Energetyki i PGNiG dotyczących skali importu nośników energii.

„Nowym”, ale istotnym czynnikiem kreującym rolę sił morskich w polskiej polityce są przeobrażenia polityczne, wynikające z rywalizacji mocarstw morskich na akwencie bałtyckim oraz ich ewentualne oddziaływanie na państwa regionu. Analiza konsekwencji interakcji tych uwarunkowań, w połączeniu z przebiegiem istotnych dla Polski szlaków wymiany towarowej, pozwala na jednoznacznie stwierdzenie, iż rolą MW RP pozostanie ochrona polskich akwenów morskich. Potencjał ekonomiczny Rzeczypospolitej wyklucza bowiem zaangażowanie się w pełną ochronę ważnych dla jej interesów morskich szlaków komunikacyjnych i obecność na nich MW. Rozbudowa systemu dostaw nośników energii i dywersyfikacja ich dostawców określa jednak – w sposób pośredni – zadanie floty wojennej. Koniecznością jest utrzymanie zdolności do reakcji na incydent ze zbiornikowcem lub gazowcem dostarczającym nośniki energii do Polski. Istnieje więc realna potrzeba posiadania możliwości do aktywności sił okrętowych MW RP poza akwenem Morza Bałtyckiego, ale raczej w celu prowadzenia działań w układzie sojuszniczym niż samodzielnie.

Celem działalności wojskowej na morzu w czasie pokoju będzie: zapewnienie możliwości żeglugi, egzekwowanie embarga i ewentualnie stosowanie blokady morskiej, a w czasie wojny – prowadzenie morskiej operacji obronnej, zakładającej

¹⁴ Zob. szerzej: P. Mickiewicz, *op. cit.*, s. 185–204.

przeciwdziałanie operacji desantowej przeciwnika. Założenia te powodują, że zasadniczymi zadaniami MW RP w czasie pokoju i narastania kryzysu będą: kontrola wybranego akwenu, prowadzenie inspekcji na pokładzie jednostek handlowych, przeciwdziałanie niezgodnemu z prawem wykorzystywaniu przez nie akwenów morskich i uniemożliwienie im żeglugi.

Wskazanie zadań w czasie pokoju nie zmienia faktu, iż głównym celem sił morskich jest powstrzymanie ataku militarnego na terytorium państwa, powszechnie określanego jako atak z morza¹⁵. Uwarunkowania polityczne wymagają, by rozróżnić dwie formy obrony przed takim atakiem, tj. samodzielne działania obronne oraz samodzielne działania obronne z przygotowaniem infrastruktury do przyjęcia sił wzmocnienia NATO. W obydwu przypadkach poczynania sprowadzają się do zwalczania sił operacyjnych przeciwnika, które dążyć będą do zajęcia wybrzeża przy zastosowaniu desantu morsko-powietrznego lub morskiego oraz blokady akwenu¹⁶. Wymusza to przygotowanie załóg okrętów do prowadzenia morskiej operacji obronnej w postaci zwalczania zespołów desantowych oraz raketowych zespołów uderzeniowych. Tym samym zadania polskiej marynarki wojennej powinny być skoncentrowane na trzech formach aktywności morskiej:

- 1) prowadzeniu działań o charakterze asysty morskiej na zasadniczych trasach żeglugowych;
- 2) współuczestnictwie w międzynarodowym systemie ochrony żeglugi i zwalczania zagrożeń na morzu w ramach NATO i UE. Powinno być ono jednak ograniczone do form działań operacyjnych prowadzonych w polskich obszarach morskich, tj. do działań przeciwminowych i patrolowych, ukierunkowanych na wykrycie małych jednostek morskich, zajmujących się działalnością przestępczą lub dywersyjną;
- 3) przeciwdziałaniu możliwym formom agresji skierowanej przeciwko państwu polskiemu w postaci:
 - a) blokady morskiej w celu uniemożliwienia żeglugi na akwenach znajdujących się pod polską jurysdykcją;
 - b) operacji desantowej zmierzającej do opanowania terytorium Polski, najprawdopodobniej jako elementu operacji lądowo-morskiej;
 - c) wynikającego z koncepcji działań operacyjnych ataku powietrznego lub raketowego;
 - d) ograniczonej co do obszaru, ale szybkiej akcji desantowej;
 - e) działań dywersyjnych na obiekty i instalacje morskie;
 - f) minowania tras żeglugowych¹⁷.

¹⁵ Zob. szerzej: M. Kościelski, R. Miler, M. Zieliński, *Maritime Security Operations (MSO)*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2008, nr 1, s. 121–128.

¹⁶ Blokada akwenu to jedna z form działań wojennych, której celem jest doprowadzenie do przerwania żeglugi handlowej przeciwnika lub izolacja od strony morza państwa przeciwnika (odcinka jego wybrzeża, portu lub grupy portów, cieśnin itp.). Zob.: U.S. Department of the Navy, *The Commander's Handbook on the Law of Naval Operations*, Washington 1995, s. 3–4; B.H. Brittin, L.B. Watson, *International Law for Seagoing Officers*, Annapolis 1971, s. 227.

¹⁷ P. Mickiewicz, *op. cit.*, s. 230–237, M. Zieliński, *The Substance of the Naval Operational Art*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2009, nr 4, s. 75–89, K. Rokiciński, *Wybrane zagadnienia z zakresu prowadzenia operacji przez siły morskie w rejonach litoralnych*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2006, nr 2, s. 113–122; K. Lięża, *Bezpieczeństwo morskie państwa. Zasady wykorzystania Marynarki Wojennej*, Gdynia 2018.

Specyfika tych zagrożeń oraz zadania ochrony form aktywności morskiej prowadzonej przez państwo polskie określa strukturę organizacyjną oraz zdolności bojowe marynarki wojennej. Powinna ona posiadać możliwość prowadzenia działań operacyjnych na niewielkim, praktycznie zamkniętym, płytkim, nasyconym techniką i będącym istotnym szlakiem komunikacyjnym akwenie morskim, które jednocześnie pozwolą na podjęcie przedsięwzięć o charakterze kontrolnym. Powoduje to, że potencjał sił morskich państwa powinien umożliwić prowadzenie działań w postaci:

- zwalczania zespołów desantowych i zespołów okrętów nawodnych, zwłaszcza zespołów Nawodnych Sił Uderzeniowych;
- zwalczania jednostek podwodnych, ze szczególnym uwzględnieniem miniaturowych okrętów, pojazdów podwodnych oraz jednostek posiadających zdolności do przerzutu sił i środków dywersji (możliwość zanurzenia do izobaty 10 m);
- prowadzenia działań przeciwdywersyjnych i sabotażowych, w tym działań przeciwo-minowych na morskich liniach komunikacyjnych i akwenach litoralnych;
- udziału w przedsięwzięciach sojuszniczych także poza akwenem Morza Bałtyckiego, ale maksymalnie zbieżnych ze sposobem prowadzenia wojskowej aktywności morskiej na tym akwenie.

Zaprezentowane spectrum zagrożeń o charakterze militarnym w największym stopniu determinuje zadania MW RP, a w dalszej kolejności jej strukturę i charakter pozostających w jej gestii środków oddziaływania. Przyjmując, że marynarka wojenna ma zapewnić możliwości prowadzenia nieskrępowanej aktywności morskiej oraz likwidacji zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa, wyodrębnić można jej zadania. W ramach działań wojennych (ew. funkcji militarnej) jej podstawowym zadaniem będzie monitoring wybranych akwenów oraz utrzymanie zdolności do prowadzenia operacji obronnej (przeciwdesantowej). W warunkach Bałtyku południowego i potencjalnych zagrożeń na polskich obszarach morskich za formy aktywności floty w ramach działań systematycznych należy uznać przede wszystkim:

- prowadzenie skutecznego i efektywnego rozpoznania sytuacji na akwenach morskich, które zapewni także odpowiedni poziom zabezpieczenia hydrograficzno-nawigacyjnego;
- utrzymanie zdolności do skutecznego przeciwdziałania okrętów podwodnych i środków dywersji morskiej;
- ochronę własnej komunikacji morskiej.

Na tej podstawie należy określić zakres przygotowania załóg okrętów, a tym samym cele i program ich szkolenia. Wiodącym elementem szkolenia bojowego powinna stać się kwestia działań taktycznych będących częścią morskiej operacji obronnej. Jej uzupełnieniem powinno być szkolenie z zakresu prowadzenia działań systematycznych (patrowanie akwenu, stawianie i przerywanie zagród minowych, rozpoznanie itp.) oraz wynikających z przeciwdziałania zagrożeniom nietradycyjnym w postaci nabycia umiejętności do:

- kontroli użytkowników morza pod kątem legalności ich działalności (przemyt, złamanie embarga, możliwość prowadzenia działań dywersyjnych);
- prowadzenia działań wobec podwodnych środków dywersji i sabotażu;
- przestrzegania norm prawa międzynarodowego w przypadku kreowania incydentów morskich w strefie przyległej lub wykraczających poza przyjęty zwyczaj morski.

Zakres procesu szkolenia w Marynarce Wojennej RP

Specyfika polskiej aktywności morskiej oraz zagrożeń bezpieczeństwa morskiego państwa określa nie tylko wymogi dotyczące jego potencjału morskiego i struktury organizacyjnej sił morskich, ale także wskazuje na umiejętności, jakimi powinien dysponować stan osobowy MW RP. Powinny być one nabywane w sposób ciągły i dostosowywane do specyfiki prowadzonych działań na akwenach morskich. Z tego względu proces szkolenia musi mieć charakter ciągły¹⁸, ale także być podzielony na stosowne fazy. W odniesieniu do kształcenia morskiego i bojowego autor wskazuje na trzy zasadnicze etapy, a mianowicie:

- przygotowanie kadr do służby na okrętach MW RP (odbywające się w wojskowej uczelni morskiej oraz ośrodkach szkoleniowych);
- przygotowanie członków załóg okrętów do efektywnego wykorzystania techniki wojskowej i uzbrojenia – a w odniesieniu do kadry dowódczej także sił i środków – oraz stosowania procedur prowadzenia działań taktycznych, zwłaszcza wobec specyfiki morskiej operacji obronnej i tzw. działań systematycznych na akwenach morskich (szkolenie indywidualne w formule szkolenia doskonalącego);
- szkolenie bojowe załóg w celu ich przygotowania do prowadzenia działań samodzielnych i w zespołach bojowych, skoncentrowane na ćwiczeniu elementów morskiej operacji obronnej oraz działań w celu zabezpieczenia interesów państwa na akwenach morskich, reagowania na incydenty morskie i przeciwdziałania możliwości wykorzystania mórz do działań przestępczych lub naruszających suwerenność państwa (głównie w postaci treningu)¹⁹.

Zakres kształcenia w ramach studiów prowadzonych w Akademii Marynarki Wojennej

Przyjęte przez państwo polskie założenie, iż każdy pracownik morza powinien posiadać kwalifikacje określone w wymogach Konwencji STCW, określa zakres kształcenia morskiego w Akademii Marynarki Wojennej. Należy zastanowić się natomiast nad formułą tej części programu szkolenia, której celem jest przygotowanie oficera do służby w jednostkach MW RP. Powinna ona odpowiadać potrzebom sił zbrojnych oraz być zbieżna z formą przewidywanej aktywności morskiej państwa.

W trakcie studiów student winien uzyskać wiedzę z zakresu taktyki rodzajów sił morskich, zwłaszcza stosowanych przez pojedynczy okręt (w mniejszym zakresie przez zespoły okrętów). Program kształcenia obejmować musi także podstawy pracy sztabowej, głównie odnośnie wykorzystania posiadanych sił i środków oraz planowania działań. Powinien też umożliwić przygotowanie przyszłego oficera do samodzielnego działania i podejmowania decyzji, pracy zespołowej oraz umiejętności

¹⁸ Ministerstwo Obrony Narodowej, Sztab Generalny Wojska Polskiego, *Doktryna Szkolenia SZ RP DD/7 (szkol. 808/2006)*, Warszawa 2006, s. 7.

¹⁹ Dowództwo Marynarki Wojennej, *Program szkolenia załóg okrętów bojowych*, Gdynia 2009, s. 10. W opinii autora, w zakres szkolenia powinny wchodzić takie elementy jak: praktyczne stosowanie zasady konieczności użycia siły i adekwatności wykorzystywanego potencjału militarnego oraz form kontroli użytkowników morza pod kątem legalności ich działalności morskiej.

kierowania grupą ludzi (tzw. *leadership*), ponieważ taka jest istota służby na okrętach. Ważnym zadaniem jest uświadomienie zarówno roli sił morskich w realizacji polskiej polityki morskiej, jak i MW RP w przedsięwzięciach określanych jako zapewnianie bezpieczeństwa morskiego państwa. Te dwa obszary autor uznaje za najbardziej zaniedbane w obecnym procesie kształcenia kadr MW RP pracujących na morzu. Racjonalnym – jeżeli nie jedynym – rozwiązaniem w obecnym systemie prawnym dotyczącym szkolnictwa wyższego i jego elementów, jakimi są szkolnictwo morskie oraz wojskowe, jest zastosowanie rozwiązań tzw. procesu bolońskiego i podział procesu kształcenia w Akademii Marynarki Wojennej na trzy etapy:

- etap pierwszy – prowadzony na poziomie studiów inżynierskich (7 semestrów), skoncentrowany na wypełnienie wymogów Konwencji STCW. Uzyskanie stopnia inżyniera stwarza absolwentowi możliwość pracy na jednostkach morskich; dalsze awanse na statkach cywilnych są i tak uzależnione od przebiegu kariery i uzyskanych certyfikatów;
- etap drugi – uzupełniające studia magisterskie (3 lub 4 semestry) przygotowujące do roli oficera MW. Zasadnym jest przygotowanie kierunku (specjalności) studiów, który roboczo można nazwać bezpieczeństwem morskim państwa. Program nauczania powinien zawierać moduły: polityka bezpieczeństwa państwa; taktyka marynarki wojennej; dowodzenie okrętem: międzynarodowe prawo morza – teoria i praktyka stosowania; podstawy zarządzania ludźmi;
- etap trzeci – cykl specjalistycznych studiów podyplomowych i kursów, ukierunkowanych na poszerzenie wiedzy praktycznej, także tzw. kompetencji miękkich.

Szkolenie bojowe w zakresie działań w stanie wojny (w ramach funkcji militarnej)

Przyjmując za punkt wyjścia specyfikę prowadzenia działań bojowych na Morzu Bałtyckim, programy szkolenia bojowego w MW RP powinny zostać skoncentrowane na problematyce ich przeprowadzenia w ramach tzw. morskiej operacji obronnej, w tym zwalczania nawodnych zespołów okrętów z uzbrojeniem raketowym oraz zespołów desantowych.

Zasadniczymi elementami szkolenia powinno być ćwiczenie epizodów taktycznych w postaci: wyjścia na pozycję, oddania salwy raketowej przez zespół okrętów, manewrowania w celu uniknięcia ostrzału, czy uników przed atakiem z powietrza. Ważną częścią kształcenia powinna stać się kwestia dowodzenia okrętem i zespołem okrętów w trakcie działań bojowych, zwłaszcza weryfikacja umiejętności podejmowania decyzji pod presją czasu oraz gdy brak jest pełnej informacji o sytuacji taktycznej (operacyjnej).

W sytuacji przeobrażeń sposobów prowadzenia działalności wojskowej na morzu, integralnym elementem szkolenia bojowego kadry dowódczej okrętów (lub ich zespołów) powinny być formy stosowania procedur *Rules of Engagement* (ROE) w zakresie politycznych i prawnych ograniczeń oraz potencjalnych konsekwencji użycia siły w przypadku niestandardowych działań przeciwnika.

Drugim obszarem szkolenia powinna być kwestia współdziałania sojuszniczego, czyli przygotowanie do współpracy w ramach międzynarodowych zespołów sił morskich. Proces ten jest realizowany od chwili akcesji do programu „Partnerstwo

dla Pokoju”, a od 1999 r. opiera się wyłącznie na procedurach Paktu. Tym niemniej ważną zasadą przyjętą przez MW RP w odniesieniu do specyfiki szkolenia powinno być ćwiczenie epizodów i sytuacji, które mogą mieć miejsce na Morzu Bałtyckim lub sytuacji, w których specyfika tego akwenu może wymagać zastosowania odmiennych niż standardowe rozwiązań. Szczególne znaczenie należy w tym obszarze nadać umiejętności monitorowania sytuacji podwodnej, nie tyle w odniesieniu do zagrożeń generowanych przez okręty podwodne, co przez autonomiczne pojazdy podwodne. Proces szkolenia uwzględniać powinien także niestandardowe ich wykorzystanie, zwłaszcza możliwość prowadzenia głębokiego i skrytego rozpoznania akwenu oraz działań sabotażowo-dywersyjnych wobec instalacji i obiektów morskich oraz portów.

Za trzeci obszar szkolenia sił okrętowych MW RP, również prowadzony w kooperacji z siłami morskimi państw członkowskich NATO lub pod egidą Paktu, uznać należy sposób reakcji na incydenty przeprowadzane na akwenach podlegających polskiej jurysdykcji. Powinna ona przybierać postać działań o charakterze odstraszenia konwencjonalnego lub projekcji siły. Nie może natomiast prowadzić do eskalacji sekwencji wydarzeń, a nade wszystko tworzyć możliwości jej wykorzystania przez przeciwnika do oskarżeń o prowadzenie wrogich działań. Przedsięwzięcia te muszą być przeprowadzone przy wykorzystaniu przepisów międzynarodowego prawa morza oraz porozumień „o zapobieganiu incydentom na morzu otwartym i w przestrzeni powietrznej nad nim” (INCSEA).

W procesie szkolenia kadr dowódczych powinno się także analizować różnorodne epizody taktyczne, wymagające zastosowania zasady konieczności użycia siły oraz proporcjonalności i adekwatności wykorzystywanego potencjału militarnego. Proponowany przez ćwiczących sposób reakcji powinien być oparty na ich subiektywnej, dokonywanej w czasie rzeczywistym ocenie intensywności działań strony przeciwnej oraz ich charakteru. Pozwoli to na nabycie umiejętności oceny sytuacji taktycznej i rozróżnienia, czy podejmowane przez przeciwnika działania to przygotowanie do ataku czy tylko stosowanie groźby oraz czy działania te można definiować jako „niebezpieczne manewrowanie” i „nękanie” (przeszkadzanie).

Tabela 3. Zakres przedmiotowy działań sił morskich uznawanych za wrogie lub niebezpieczne

Zakres przedmiotowy	Formy działania
Niebezpieczne manewrowanie	<ul style="list-style-type: none"> • gwałtowna zmiana kursu, • bliskie podejście do burty okrętów (statków powietrznych) podczas ćwiczeń
Nękanie (przeszkadzanie)	<ul style="list-style-type: none"> • symulowanie ataków, • wystrzelywanie „przedmiotów” w kierunku innych okrętów, • oświetlanie reflektorami-szperaczami pomostów okrętów, akrobacje powietrzne nad nimi, • zrzucanie na okręty lub obok nich „przedmiotów”

Źródło: opracowanie własne na podstawie zapisów Porozumień INCEA ZSRR–USA, ZSRR–Wielka Brytania, ZSRR–Kanada.

Zakres szkolenia bojowego w odniesieniu do obszaru bezpieczeństwa żeglugi (funkcja policyjna)

Zadania obejmujące bezpieczeństwo żeglugi, czyli ochrona tej formy wykorzystania morza i jego kontrola, sprowadzają się w praktyce do przeciwdziałania incydentom morskim, akcjom o charakterze dywersyjno-sabotażowym oraz ewentualnemu ograniczeniu wejścia jednostki na dany akwen i kontroli przewozów.

W tym kontekście ważkim zagadnieniem jest sposób podjęcia reakcji zgodnej z zapisami międzynarodowego prawa morza i tzw. zwyczajem morskim. Niezbędnym więc staje się rozszerzenie procesu szkolenia kadry dowódczej o kwestie związane z: prawnymi aspektami wykorzystania akwenów morskich; zadaniami administracji morskiej państwa; przeciwdziałaniem nietradycyjnym zagrożeniom bezpieczeństwa oraz skutecznym zwalczaniem przeciwnika posługującego się metodami określanymi jako asymetryczne czy hybrydowe. Ten zakres kształcenia powinien być kierowany do kadry oficerskiej w ramach kursów specjalistycznych i studiów podyplomowych. Program szkolenia powinien obejmować dwa zasadnicze segmenty: prawny i operacyjno-taktyczny oraz być oparty na procesie szkolenia bojowego w odniesieniu do działań w czasie wojny. Jediną zmianą powinno stać się położenie nacisku na stosowanie rozwiązań, które nie będą prowadzić do eskalacji napięcia.

Drugi obszar to niwelowanie możliwości wykorzystania akwenów morskich do działań przestępczych lub naruszających suwerenność państwa. Szkolenie powinno być prowadzone dla dwóch grup – pokładowej kadry oficerskiej (dowódcy oraz oficerów wachtowych) oraz całości załogi okrętu²⁰. Jego zakres w odniesieniu do kadry dowódczej powinien zostać skoncentrowany na stosowaniu procedur praktycznego przeciwdziałania zagrożeniom żeglugi, zwłaszcza:

- sposobu nadzorowania (asystowania) statków handlowych własnej i obcych bander;
- wspierania i zabezpieczania działalności grup inspekcyjnych, w tym zasad ewentualnego użycia uzbrojenia;
- zasad postępowania na pokładach kontrolowanych jednostek, a zwłaszcza sposobów przeprowadzania kontroli i znajomości dokumentacji statków handlowych.

Natomiast w odniesieniu do załóg okrętów celem powinno być ich przygotowanie do realizacji funkcji inspekcyjno-kontrolnej. Obejmować powinno ono zarówno samą procedurę inspekcji, jak i zapewnienie grupie właściwej osłony inspekcyjno-kontrolnej. Zakres prac mających na celu przygotowanie okrętu do pełnienia funkcji zabezpieczenia działań tej grupy powinien uwzględniać następujące elementy:

- szkolenia dowódców okrętów i ich zastępców w zakresie: podstaw prawnych działań inspekcyjno-kontrolnych; procedur nadzorowania (asystowania) statkom handlowym obcych bander; wspierania i zabezpieczania działalności grupy inspekcyjno-kontrolnej oraz zasad użycia uzbrojenia;
- szkolenia dowódców grup inspekcyjno-kontrolnych i ich zastępców w zakresie: podstaw prawnych działań kontrolno-abordażowych; zasad postępowania na

²⁰ Zob. M. Sikorski, *Kwalifikacje zawodowe dowódcy*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2004, nr 1, s. 117–130.

- pokładach kontrolowanych jednostek; znajomości dokumentacji statków handlowych i sposobów przeprowadzania kontroli;
- szkolenia dla pozostałych członków grup inspekcyjno-kontrolnych w zakresie zasad postępowania na pokładzie kontrolowanej jednostki i sposobów przeprowadzania kontroli.

Tabela 4. Zakres szkolenia ogólnego grupy inspekcyjno-kontrolnej

Zakres tematyczny	Zagadnienia	Sposób przeprowadzenia
Przerzut do miejsca akcji i wejście na jednostkę pływającą	<ul style="list-style-type: none"> • manewrowanie szybkimi jednostkami lub łodziami pólsztynowymi; • podchodzenie szybkimi jednostkami lub łodziami pólsztynowymi do burt dużych jednostek (w ruchu i dryfie); • wejście na pokład jednostek; • ewakuacja (zejście) z pokładu kontrolowanych jednostek; 	<ul style="list-style-type: none"> • zajęcia teoretyczne z zakresu zasad manewrowania szybkimi jednostkami; • zapoznanie się z budową statków handlowych; • praktyczne manewrowanie; • praktyczne szkolenie we wchodzeniu na pokłady jednostek z zastosowaniem sprzętu pozwalającego na wejście lub desant na pokład jednostki (sztormtrapy, sprzęt alpinistyczny, lina itp.); • wzajemne ubezpieczanie się w trakcie wejścia na pokład
Przerzut do miejsca akcji i wejście na jednostkę pływającą przy użyciu śmigłowca	<ul style="list-style-type: none"> • desant na pokład jednostki przy pomocy sprzętu alpinistycznego; • desant na pokład jednostki przy pomocy „liny miękkiej”; • ewakuacja (zejście) z pokładu kontrolowanych jednostek 	<ul style="list-style-type: none"> • desant na pokład jednostki przy pomocy sprzętu pozwalającego na wejście lub desant na pokład jednostki (sztormtrapy, sprzęt alpinistyczny, lina itp.); • wzajemne ubezpieczanie się w trakcie wejścia na pokład
Specyfika działania w sytuacjach stresowych	zakres tematyczny powinien być opracowany na podstawie planów szkolenia jednostek antyterrorystycznych	
Panowanie nad załogą statku (zbiorowością ludzi)		
Przeprowadzanie rewizji osobistej	zakres tematyczny przejęty z systemu szkolenia Policji	
Umiejętność wykrycia, rozpoznania i rozróżniania narkotyków i środków psychotropowych	zakres tematyczny powinien być opracowany na podstawie planów szkolenia oddziałów Policji i Straży Granicznej	

Źródło: K. Kubiak, P. Mickiewicz, M. Rosiak, A. Szulczewski, *Grupa inspekcyjno-kontrolna Marynarki Wojennej RP. Proponowany skład, wyposażenie i zasady szkolenia*, „Przegląd Morski” 2002, nr 5, s. 12–22.

Trzeci obszar szkolenia to umiejętność prowadzenia efektywnych działań kontrolnych w postaci patrolowania akwenów morskich, ze szczególnym uwzględnieniem przeciwdziałania możliwościom ich wykorzystania do działań przemytniczych. Ze względu na specyfikę zagrożeń bałtyckich kształcenie powinno być skoncentrowane na problematyce obrotu narkotykami, a w odniesieniu do kooperacji międzynarodowej – na zwalczaniu nielegalnego przerzutu osób.

Tabela 5. Poziom podatności infrastruktury portowej i jednostek morskich na wykorzystanie do nielegalnego przerzutu narkotyków i środków psychotropowych

Obszary	Forma działań	Możliwe środki prewencyjne	Zakres szkolenia załóg okrętów MW RP
Wybrane akweny Strefy Wyłączonej Ekonomicznej	zatonienie przemytu i podjęcie ładunku przez jednostki sportowe, turystyczne lub rybackie	monitoring i selektywna kontrola ruchu jednostek oraz nadanie jednostce statusu podwyższonego ryzyka	umiejętność określenia zasadności przebywania w rejonie i prowadzenia skrytego monitoringu aktywności morskiej jednostki podwyższonego ryzyka
Jednostki handlowe	zrzut przemytu w określonym punkcie akwenu	monitoring i selektywna kontrola ruchu jednostek oraz nadanie jednostce statusu podwyższonego ryzyka	umiejętność określenia zasadności przebywania w rejonie i oceny formuły prowadzenia żeglugi przez jednostkę
Jednostki rybackie, sportowo-turystyczne	ograniczone możliwości kontroli	monitoring i selektywna kontrola ruchu jednostek oraz selektywna kontrola jednostki w porcie, a także nadanie jej statusu podwyższonego ryzyka	umiejętność określenia zasadności przebywania w rejonie, prowadzenia skrytego monitoringu aktywności morskiej jednostki podwyższonego ryzyka oraz oceny formuły prowadzenia żeglugi przez jednostkę

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Coastal Areas and Maritime Approaches: Drug Threat/Vulnerability Risk Self-assessment Checklist*, s. 10, http://cicad.oas.org/Reduccion_Oferta/ENG/Resources/Maritime/Coastal_assess_eng.pdf [dostęp: 10.03.2019].

W tym przypadku celem powinno być także dążenie do wypracowania nawyków umożliwiających prowadzenie działań zbieżnych z procedurami stosowanymi w ramach blokady morskiej. Zaliczyć do nich możemy: procedury wykrycia jednostki (weryfikacji jednostki jako podejrzanej o działania niezgodne z prawem); sposoby jej śledzenia; skryte podejście do niej i zatrzymanie; przeprowadzenie kontroli z uwzględnieniem możliwości zastosowania siły w celu przełamania oporu załogi i zasad współdziałania z siłami wsparcia, zwłaszcza statkami powietrznymi.

Podsumowanie

System szkolenia załóg okrętów Marynarki Wojennej RP musi uwzględniać zarówno specyfikę reżimu prawnego akwenów morskich, jak i rolę zadań wykonywanych przez siły morskie w czasie pokoju, które są ukierunkowane na ochronę ekonomicznych i politycznych interesów państwa oraz fakt prowadzenia samodzielnych działań na odległym od dowództwa akwenu. Te trzy determinanty powodują, że proces kształcenia musi składać się z: indywidualnego wyszkolenia, pozwalającego na wykonanie zadania; umiejętności wykonania konkretnego epizodu taktycznego oraz podjęcia samodzielnej decyzji wpływającej nie tylko na przebieg działań na szczeblu taktycznym,

ale także operacyjnym. Z tego względu niezbędne jest przygotowanie kadr oficerskich do prowadzenia działań przy uwzględnieniu wielu uwarunkowań, w tym niejednoznaczności zapisów międzynarodowego prawa morza umożliwiającego – poprzez interpretację – kształtowanie różnorodnych sytuacji konfliktogennych.

Kwestią nieporuszaną w artykule jest problem wyszkolenia morskiego załóg okrętów. Jest to jednak proces ciągły, prowadzony według rozwiązań stosowanych od dawna, ewoluujący sukcesywnie wraz ze zmianą wyposażenia technicznego. Jedyne na co należy wskazać w tej kwestii to konieczność podtrzymania stałości i efektywności tego szkolenia. Posiadane umiejętności nawigacyjne i znajomość tzw. zwyczaju morskiego służą bowiem: bezpiecznemu prowadzeniu żeglugi; podjęciu właściwej reakcji na zaistniałą sytuację na akwenach morskich; prowadzeniu działań ratowniczych i poszukiwawczych; określeniu rejonu potencjalnego zdarzenia itp. Jest to tzw. dobra praktyka morska, stosowana powszechnie przez załogi jednostek cywilnych i państwowych. Tym niemniej zarówno jej skuteczne użycie, jak i umiejętne wykorzystanie potencjału sił morskich w celu osiągnięcia przez państwo swoich interesów morskich wymaga prowadzenia ciągłego procesu szkolenia, wzbogacanego wiedzą praktyczną przekazywaną z pokolenia na pokolenie.

Dlatego marynarka wojenna to triada: tradycja – ciągłość – nowoczesność, która odgrywa niebagatelną rolę w procesie szkolenia załóg. Tradycja to: sposób podejścia do wyszkolenia nawigacyjno-hydrograficznego, szacunek do ukształtowanego zwyczaju prowadzenia żeglugi, zasad ratowania życia i zdrowia oraz specyfika postępowania z załogą przeciwnika, który utracił zdolność do prowadzenia żeglugi. Ciągłość to przekazywanie zasad postępowania, dzielenie się doświadczeniem i wiedzą praktyczną, niezbędną w tak zmiennym środowisku jak morze, które nagle może stworzyć nieoczekiwaną sytuację (zmiana położenia mielizny czy poziomu zasolenia akwenu, inny kierunek prądu morskiego, wysokość fali itp.). Z kolei nowoczesność to: konieczność adaptacji do nowych form wykorzystania morza i przeobrażeń aktywności graczy morskich, rozwój technologii eksploatacji morza, prowadzenia działalności wojskowej oraz interpretacji prawa morskiego. Prawa, które ma charakter żywy, gdyż jego zasadniczym przesłaniem jest zasada wolności żeglugi.

Bibliografia

- Brittain B.H., Watson L.B., *International Law for Seagoing Officers*, Annapolis 1972.
- Bryśiewicz J., Gwiżdżała D., *Strategiczna koncepcja bezpieczeństwa morskiego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa–Gdynia 2017.
- Canada. Department of National Defence, *Leadmark. The Navy's Strategy for 2020*, Ottawa–Ontario 2001.
- Coastal Areas and Maritime Approaches: Drug Threat/Vulnerability Risk Self-Assessment Checklist*, http://cicad.oas.org/Reduccion_Oferta/ENG/Resources/Maritime/Coastal_assess_eng.pdf [dostęp: 10.03.2019].
- Dowództwo Marynarki Wojennej, *Program szkolenia załóg okrętów bojowych*, Gdynia 2009.
- International Maritime Organization, *International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers 1978, as amended in 1995 and 1997 (STCW*

- Convention*), London 2001, <http://www.saturo.it/Diritto/STCW95.pdf> [dostęp: 12.04.2019].
- Kościelski M., Miller R., Zieliński M., *Maritime Security Operations (MSO)*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2008, nr 1.
- Kubiak K., Mickiewicz P., Rosiak M., Szulczewski A., *Grupa inspekcijno-kontrolna Marynarki Wojennej RP. Proponowany skład, wyposażenie i zasady szkolenia*, „Przegląd Morski” 2002, nr 5.
- Le Mière Ch., *Maritime Diplomacy in the 21st Century. Drivers and Challenges*, Abingdon 2014.
- Ligęza K., *Bezpieczeństwo morskie państwa. Zasady wykorzystania Marynarki Wojennej*, Gdynia 2018.
- Ligęza K., Miętkiewicz R., Gawrysiak K., *Działania sił morskich. Taktyka marynarki wojennej – zarys problemu*, Gdynia 2018.
- Makowski A., *Siły morskie współczesnego państwa*, Gdynia 2003.
- Mickiewicz P., *Morze Bałtyckie w polskiej strategii bezpieczeństwa morskiego*, Wrocław 2012.
- Ministerstwo Energii, *Krajowy Plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021–2030. Założenia i cele oraz polityki i działania* (projekt), Warszawa 2019.
- Ministerstwo Energii, *Polityka energetyczna Polski do 2040 r.* (projekt), Warszawa 2018, <https://www.gov.pl/attachment/ba2f1afa-3456-424d-b3bf-0de5a639849e> [dostęp: 10.03.2019].
- Ministerstwo Obrony Narodowej, Sztab Generalny Wojska Polskiego, *Doktryna Szkolenia SZ RP DD/7 (szkol. 808/2006)*, Warszawa 2006.
- Rokiciński K., *Wybrane zagadnienia z zakresu prowadzenia operacji przez siły morskie w rejonach litoralnych*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2006, nr 2.
- Sikorski M., *Kwalifikacje zawodowe dowódcy*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2004, nr 1.
- Zsubrycht T., *Rola sił morskich w polityce państwa*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2008, nr 2.
- Trening* [hasło], [w:] *Słownik pedagogiki pracy*, red. L. Koczniewska, Wrocław 1986.
- U.S. Department of the Navy, *The Commander’s Handbook on the Law of Naval Operations*, Washington 1995.
- Uchwała nr 33/2015 Rady Ministrów z dnia 17 marca 2015 r. w sprawie Polityki morskiej Rzeczypospolitej Polskiej do roku 2020 (z perspektywą do 2030), RM-111-37-15, https://mgm.gov.pl/wp-content/uploads/2016/01/Polityka-morska-Rzeczypospolitej-Polskiej_uchw._Nr_33_RM_z_17_03_2015.pdf [dostęp: 10.03.2019].
- Zieliński M., *The Substance of the Naval Operational Art*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2009, nr 4.

Potrzeby szkoleniowe Marynarki Wojennej Rzeczypospolitej Polskiej w świetle przeobrażeń zagrożeń bezpieczeństwa i funkcji sił zbrojnych

Streszczenie

W artykule określono zakres szkolenia specjalistycznego w Marynarce Wojennej RP uwzględniający przeobrażenia środowiska bezpieczeństwa. W rozumieniu autora system ten tworzą zarówno uczelnie kształcące kadry oficerskie, jak i realizowany w jednostce wojskowej proces szkolenia, uzupełniany przez ćwiczenia oraz różnorodne formy kształcenia dodatkowego. Jego zakres tematyczny, poza wiedzą ogólną, wynikać powinien ze

specyfiki narodowej polityki bezpieczeństwa, uwarunkowań prowadzenia działań w ramach systemu kooperacyjnego (sojusze wojskowe, koalicje *ad hoc* i układy regionalne) oraz przyjętej koncepcji rozwoju sił zbrojnych i ich wyposażenia technicznego. W przypadku sił morskich dodatkowymi czynnikami wpływającymi na kształt systemu szkolenia są: międzynarodowe wymogi dotyczące zakresu wiedzy specjalistycznej pracowników morza oraz specyfika samodzielnego działania na akwenach morskich, wymagająca umiejętności podjęcia decyzji przy ograniczonym wpływie na jej ostateczny kształt dowództwa wyższego szczebla. Z tego względu w artykule nie odniesiono się w pełni do zakresu szkolenia ogólnego oraz poziomu wyszkolenia morskiego, gdyż stosowanie Konwencji STCW i tzw. dobrej praktyki morskiej oraz umiejętność obsługi sprzętu w przypadku załóg okrętów jest wymogiem podstawowym, gwarantującym bezpieczeństwo ich zdrowia i życia. Natomiast w odniesieniu do szkolenia bojowego uznano, iż w trakcie studiów przyszli oficerowie MW RP powinni jedynie zapoznać się z zasadami prowadzenia działań bojowych rodzajów sił morskich, obsługą urządzeń i uzbrojenia oraz elementami dowodzenia, a praktyczne umiejętności sukcesywnie nabywać w ramach działalności szkoleniowej w jednostkach wojskowych oraz na kursach specjalistycznych. Określa to sposób organizacji systemu szkolenia w MW RP, który powinien być podzielony na trzy etapy. Zaproponowane rozwiązania są autorską koncepcją nie tylko procesu szkolenia w MW RP, ale także wizji wykorzystania potencjału sił morskich do realizacji polityki państwa, w których system ten odgrywa istotną rolę.

Słowa kluczowe: szkolenie morskie, szkolenie bojowe, marynarka wojenna

Training Needs of the Polish Navy in the Light of Transformations of Security Threats and Functions of the Armed Forces

Abstract

The article specifies the scope of specialist training in the Polish Navy, taking into account the transformation of the security environment. In the author's understanding, this system consists of both schools educating officers and a training process carried out in a military unit, supplemented by exercises and various forms of supplementary education. Its thematic scope, apart from general knowledge, should result from the specifics of the national security policy, conditions for conducting activities under the cooperative system (military alliances, *ad hoc* coalitions and regional arrangements) and the adopted concept of the development of armed forces and their technical equipment. In the case of marine forces, additional factors affecting the shape of the training system include international requirements concerning the scope of specialist knowledge of sea workers and the specificity of independent operation on sea areas, requiring the ability to make a decision with a limited impact on the final shape of the high-level command. For this reason, the article does not fully address the scope of general training and the level of maritime training, since the application of the STCW Convention requirements is a basic requirement. On the other hand, with reference to combat training, it was considered that during the study the future officers of the Polish Armed Forces should only become acquainted with the principles of conducting combat operations of naval forces, equipment and weapons and command elements, and practical skills – should be successively acquired as part of training activities in military units and specialist courses. This is

defined by the way of organizing the training system in the Polish Armed Forces, which should be divided into three stages. The proposed solutions are the original concept of not only the training process at the Polish Armed Forces, but a vision of using the potential of naval forces to implement the policy of the state, in which the training system plays a significant role.

Key words: naval training, combat training, Navy

*Schulungsbedürfnisse der Kriegsmarine der Republik
Polen angesichts der Umwandlung der Sicherheitsrisiken
und der Funktion der Streitkräfte
Zusammenfassung*

Im Artikel wurde der Umfang der fachbezogenen Schulung in der Kriegsmarine der Republik Polen mit Berücksichtigung der Umwandlungen des Sicherheitsmilieus bestimmt. Der Autor verstand es auf diese Weise, dass dieses System sowohl von den die Offiziere ausbildenden Hochschulen, als auch dem in den militärischen Einrichtungen umgesetzten Schulungsprozess gebildet wird, was durch Übungen und verschiedene Formen der Weiterbildung ergänzt wird. Sein Themenbereich soll sich, außer dem Allgemeinwissen, aus der Spezifik der nationalen Sicherheitsstrategie, Bedingungen für die im Rahmen des Kooperationsystems geführten Tätigkeiten (Militärbündnis, Koalitionen ad hoc und regionale Abkommen) ergeben, als auch aus dem angenommenen Konzept für die Entwicklung der Streitkräfte und ihrer technischen Ausstattung. Im Falle der Marine gibt es zusätzliche das Bildungssystem beeinflussende Faktoren, und zwar: internationale Anforderungen zum Bereich des fachbezogenen Wissens der Meerarbeiter und Spezifik der selbständigen Handlung auf dem Seegebiet, was von den hochrangigen Führungskräften die Kompetenzen der selbständigen Entscheidung bei beschränktem Einfluss auf ihre entgeltige Form verlangt. Angesichts dessen bezog man sich im Artikel nicht völlig zum Umfang der allgemeinen Schulung und zum Ausbildungsniveau der Seeleute, da die Anwendung des STCW-Übereinkommens und der Regeln der sog. guten Seepraxis und die Fähigkeit der Bedienung der Einrichtungen im Falle der Schiffcrews eine elementare Anforderung ist, welche die Sicherheit für ihre Gesundheit und ihr Leben gewährleistet. Bezüglich des Kampfeinsatzes wurde festgestellt, dass die künftigen Offiziere der Kriegsmarine der Republik Polen sich nur mit den Grundregeln der Kampfhandlungen der Arten der Seestreitkräfte, Bedienung der Einrichtungen und Ausrüstung und Elementen der Führung bekannt machen sollen und die praktischen Fertigkeiten allmählich im Rahmen der Schulungen in den militärischen Einheiten und in den fachbezogenen Kursen erwerben. Dies wird durch die Art der Organisation der Schulung in der Kriegsmarine der Republik Polen bestimmt, die in drei Stufen eingeteilt werden soll. Die angebotenen Lösungen sind eine Autorenkonzeption nicht nur zum Schulungsprozess der Kriegsmarine der Republik Polen, aber auch zur Vorstellung der Nutzung des Potenzials der Seestreitkräfte zur Ausführung der Strategie des Staates, in denen dieses System eine wichtige Rolle spielt.

Schlüsselwörter: Seebildung, Kampfeinsatz, Kriegsmarine

*Потребности в подготовке кадров для Военно-морских сил
Польши в свете новых угроз безопасности
и задач вооруженных сил*
Резюме

В статье представлены возможности военно-профессиональной подготовки ВМС Польши, с учетом изменений в сфере безопасности. Система подготовки состоит из готовящих офицерские кадры вузов, проходящих в воинских частях курсов повышения квалификации, а также иных форм дополнительного образования. Тематический диапазон такого типа образования, помимо общих знаний, должен учитывать специфику национальной политики безопасности, условия ведения действий в рамках коллективной системы безопасности (военные альянсы, специальные, временные коалиции и системы региональной безопасности), а также принятую концепцию развития вооруженных сил и их технического оснащения. Для ВМС дополнительными факторами, влияющими на форму системы обучения, являются: международные требования, касающиеся знаний морских специалистов и специфики самостоятельной работы на водах морских акваторий, требующей навыков принятия решений при ограниченном влиянии на окончательную форму принимаемых решений со стороны высшего командования. В связи с этим в статье не рассматривается в полной мере система общей морской подготовки, так как положения «Международной конвенции о подготовке и дипломировании моряков и несении вахты», общепринятая морская практика, а также умение обслуживания оборудования экипажами кораблей, является основным требованием, гарантирующим безопасность их жизни и здоровья. В свою очередь боевая подготовка кадров предполагает, что в ходе учебы будущие офицеры ВМС Польши должны только ознакомиться с принципами ведения боевых действий военно-морскими силами, правилами эксплуатации оборудования и вооружения, получить знание в области искусства командования, а практические навыки офицеры будут приобретать во время подготовки в военных подразделениях и на специализированных курсах. Вышеуказанные задачи определяют способ организации системы обучения кадров ВМС Польши, которая должна быть разделена на три этапа. Предложенные решения является собственной концепцией автора, который делает упор не столько на процессе обучения ВМС Польши, сколько указывает на возможности использования потенциала военно-морских сил для реализации политики государства.

Ключевые слова: морская подготовка, боевая подготовка, военно-морские силы

